

LAPSEN VIERAANNUTTAMINEN TUTKIMUKSEN JA KÄYTÄNNÖN TYÖN VALOSSA

26.5.2016 Lastensuojelun keskusliiton kevätkokous

Taina Laajasalo, PsT, oikeuspsykologian dosentti

HUS & HY

*“My dear friend Zangger,
My fine boy has been alienated
from me for a few years already by
my wife, who has a vengeful
disposition, but also is so sly that
outsiders and particularly men are
always deceived by her.”*

*“The boy's soul is being
systematically poisoned to make
sure that he doesn't trust me.”*

- Albert Einstein, 1915

VIERAANNUTTAMINEN

- Ei yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää
- Vieraannuttamisessa esiintyy toimintaa ja käyttäytymistä, jolla joku, yleensä lapsen vanhempi, pyrkii manipuloimaan ja vahingoittamaan lapsen ja vieraannuttamisen kohteena olevan (ns. kohdevanhemman) vuorovaikutussuhdetta (mm. Hannuniemi, 2008, Häkkänen, 2010, Waldron ja Joanis 1996, Rand 1997, Darnall 1998, Gardner 1998 ja 2002)
- ”Prosessi, jossa lapsen toinen vanhempi käyttäytyy suhteessa lapseen siten, että lapsen ja vieraannutettavan vanhemman vuorovaikutussuhde vaikeutuu ja joissakin tapauksissa vanhemman yhteys lapseen lakkaa olemasta” (Häkkänen-Nyholm, Laajasalo, Tuuri, 2013)

vieraannuttaminen \neq vieraantumien
(alienation) (estrangement)

VIERAANNUTTAMINEN (PA, PARENTAL ALIENATION), VIERAANNUTTAMISKÄYTTÄYTYMINEN (PAB, PARENTAL ALIENATION BEHAVIORS)

Tyypillisimpiä esimerkkejä toimintatavoista:

- Toistuva mustamaalaaminen, mitätöiminen ja syytökset
- Yhteydenpidon rajoittaminen ja kontrollointi
- Lapsen pakottaminen valitsemaan vanhempien välillä
- Aiheettomien pelkojen herättäminen lapsessa
- Kohdevanhemman mustamaalaaminen
sukulaisille, ystäville ja viranomaisille lapsen läsnä ollessa
- Kohdevanhempaa koskevien positiivisten muistojen tuhoaminen (jopa ns. valemuistojen istuttaminen)
- Kohdevanhemman sukulaisten, ystävien ja uuden perheen mustamaalaaminen, solvaaminen ja lapsen kontaktien rajoittaminen niihin
- Kohdevanhemman syyttäminen omista ja perheen ongelmista lasten kuullen

MITÄ VIERAANNUTTAMISESTA TIEDETAÄN TUTKIMUSKIRJALLISUUDEN PERUSTEELLA?

- USA:ssa viranomaiset arvioivat, että vieraannuttamista esiintyy 10–30 %:ssa huoltajuusriidoista (Baker, 2007), tarkkaa tietoa esiintyvyydestä ei ole
- Voi esiintyä kaiken tyyppisissä perheissä, myös samanaikaisesti molempien vanhempien taholta, ja eri asteisena lievästä vakavaan
- Dynamiikka perheissä monimutkainen ja –ulotteinen (mm. lapsen ja vanhempien persoonallisuudet, eroon liittyvät tekijät)
- Viitteitä vanhemman persoonallisuushäiriöiden, narsismin ja empatiakyvyttömyyden yhteydestä vieraannuttamiskäyttöön (Baker, 2006; Ehrenberg ym. 1996; Lowenstein 2007; Hannuniemi, 2015)

ALENEFF M. (2015): VIERAANNUTTAMINEN JA NUORTEN ELÄMÄNLAATU

- n = 2027 15-20-vuotiasta nuorta
- Anonyymi verkkokysely, jossa käytettiin vieraannuttamisesta Parental Alienation Behavior Scale (PABS)- arviointimenetelmää
- 33% osallistujista vanhemmat eronneet; tiukinta PABS raja-arvoa käytettäessä vieraannuttamista kokenut eroperheissä 5 % nuorista äidin toimesta ja 4 % nuorista isän toimesta
- Vieraannuttamista kokenut 1-2% nuorista, joiden vanhemmat eivät olleet eronneet
- Vieraannuttaminen yhteydessä mielialaoireisiin ja ahdistuneisuuteen. Korkeita PABS-pisteitä saaneilla nuorilla oli myös kaikilla osa-alueilla matalampi elämänlaatu kuin muilla nuorilla. Yhteys säilyi kun muut olennaiset elämänlaatuun vaikuttavat tekijät vakioitiin.

Kriittisyys paikallaan!

Saini kumppaneineen (2012) kävi läpi vieraannuttamista koskevat empiiriset tutkimukset (n = 39):

- Tutkimukset toistaiseksi laadultaan heikkoja tai keskinkertaisia
- Ongelmana erityisesti laadukkaiden pitkittäistutkimusten puute, mittaamiseen tarkoitettujen validien menetelmien puute ja pienet aineistot ilman kontrolliryhmää

Miten käytännössä erottaa
vieraannuttaminen kaltoinkohtelutilanteista?

“There is a virtual absence of empirical studies on the *differential diagnosis* of alienation in children from other conditions that share similar features with parental alienation, **especially child estrangement in response to parental abuse and witness to intimate partner violence.**” (*Saini, 2012*)

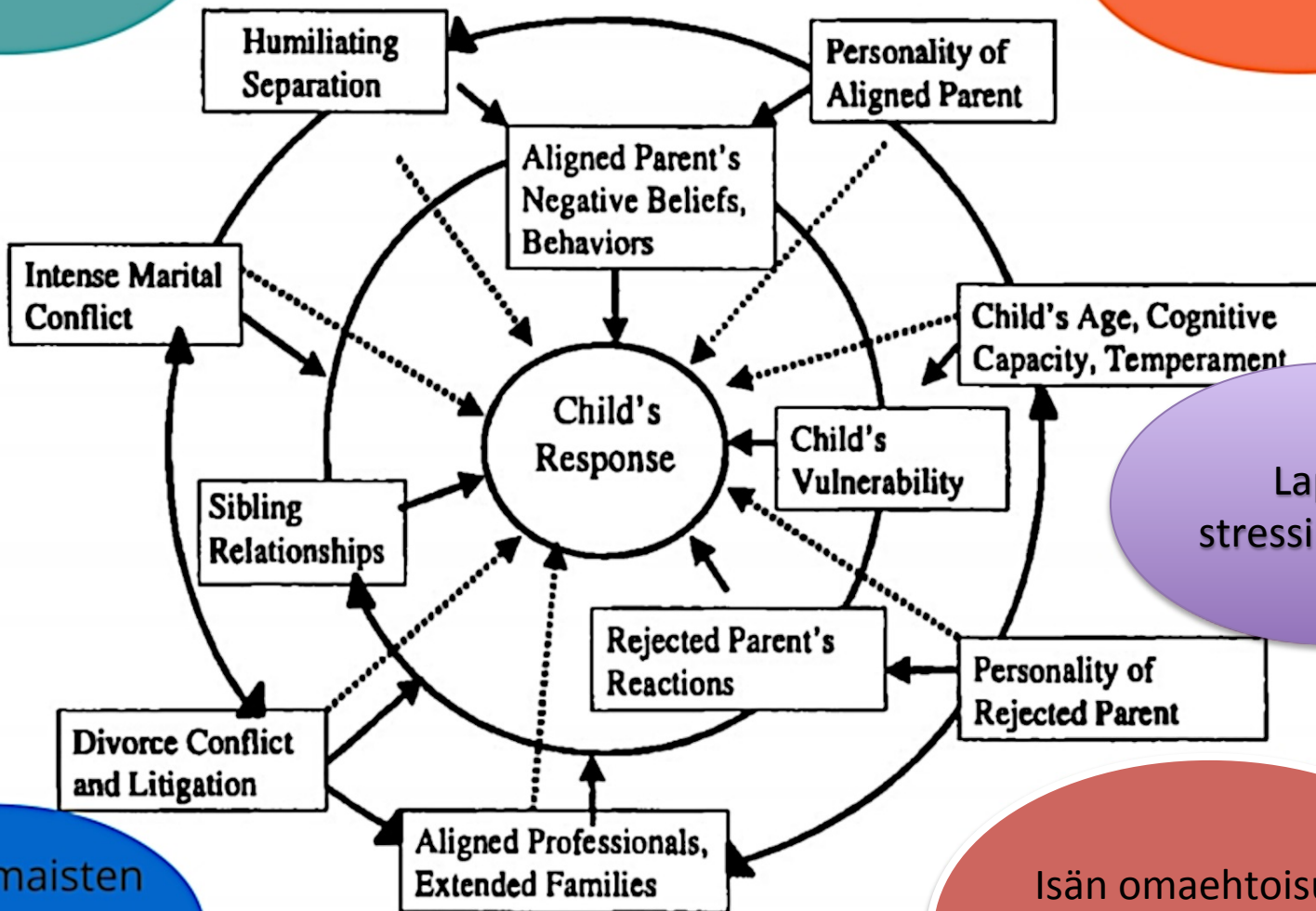
HAVAINTOJA KÄYTÄNNÖN TYÖSTÄ LAPSIIN KOHDISTUVIEN RIKOSEPÄILYJEN PARISTA

- **Vanhempien tietoisuus ilmiöstä lisääntynyt**
 - Vieraannuttaminen nostetaan varsin usein esiin vanhempien taholta epäilyä selittävänä tekijänä, toisinaan myös perusteetta ja lyömäaseena
- **Helsingin lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikön aineistossa huoltoriitaan liittyviä seri- ja pahoinpitelyepäilyjä neljännes 2006-2013 (n = 287 haastateltua lasta)**
 - Huoltoriitoihin liittyvät epäilyt vahvistuvat merkittävästi muita epäilyjä harvemmin
 - ”Puhdas” manipulaatio/vieraannuttaminen harvinaista (alle 2% tutkituista tapauksista), epäilyn taustalla huoltoriitatapauksissakin useimmiten aito huoli lapsesta (Laajasalo, Korkman, Pakkanen, Oksanen & Aronen, 2016)

Manipulaatio,
vieraannuttaminen

Äidin (yli)suojelevuus

Lapsen
stressiherkkyys

Viranomaisten
ristiriitaiset
lausunnot

Isän omaehtoisuus,
samastumiskyvyn
puutteet

- Vieraannuttamisen tunnistamisesta, mittaamisesta ja puuttumisesta tarvitaan lisää tutkimustietoa, kriittistä keskustelua ja koulutusta
- Kriminalisoinnin hyödyt ja haitat?
- Huoltoriita ylipäänsä merkittävä riski lapsen hyvinvoinnin kannalta
 - *Kaikkien huoltoriidan keskellä olevia lapsia kohtaavien henkilöiden tulisi olla perehtynyt paitsi vieraannuttamiseen myös muihin keskeisiin ilmiöihin ja niihin liittyvään tutkimustietoon (mm. lojaliteettiristiiriita, erotilanteen vaikutus lapsen käyttäytymiseen, lapsen johdateltavuus)*

KIITOS

taina.laajasalo@helsinki.fi

Suomalaista tutkimusta ja kirjallisuutta vieraannuttamisesta:

- Anja Hannuniemi: Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja vieraannuttaminen lapsen huoltoriidoissa. Lääkintäoikeudellinen ja oikeussosiologinen tutkimus. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. 2015.
- Marjaana Sorokin: Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta lapsen huolto- ja tapaamisriidassa - Lastensuojelun sosiaalityöntekijän näkökulma. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto. 2014.
- Häkkänen-Nyholm, H., Laajasalo, T., Tuuri, T. (2013). Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta: Toimintatavat ja niiden vaikutus lapsen ja vanhemman hyvinvointiin. Helsinki: Unigrafia.
- Häkkänen-Nyholm, H. Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta erotilanteessa. Duodecim, 26, 499-505. 2010.
- Marja Aleneff. Vieraannuttaminen ja nuorten elämänlaatu. Pro Gradu. Helsingin yliopisto. 2015.
- Petrelius, P, 2016. Kuinka arvioida tilanteita, joihin sisältyy epäily lapsen vieraannuttamisesta? Lastensuojelun kasikirja. THL.

Kansainvälisissä tiedelehdissä julkaistuja, empiirisiä, vertaisarvioituja suomalaisia tai pohjoismaisia tutkimuksia ei toistaiseksi ole.